

ZÁHOŘSKÁ

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Ročník XXIV.

Leden 1947.

Číslo 3. a 4.

Vychází každý měsíc mimo prázdniny v Hranicích. — Odpovědný správce (redaktor) Antonín Fröhlich v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. — Nákladem Okresní osvětové rady v Hranicích. — Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

Obsah 3. a 4. čísla: J. V.: Naše hranická vojenská akademie opět v práci. — Dr. Josef Skutil: Význam keltského hromadného nálezu mincí. (Dokončení.) — A. Souček: Moravského Holandska — memento mori. — Florián Zapletal: Svobodný dvůr v Rakově na panství helfenštejnském. — Mikuláš Klupal: Tršické chmelařství v sedmdesátých letech minulého století. — Dr. Miloš Záleský: Dřevitý opál od Oseka n. B. — Antonín Fröhlich: Z historie poštovního úřadu v Lipníku n. B. — Rich. Konečný: Dva fojti v Radvanicích. — Antonín Fröhlich: Drobnosti ze XVI. století. — Školství a osvěta: Jan Krumplovič: Kulturní výstava v hranickém okrese. (Dokončení.) — Fr. Dumbrovský: Kapitola o knihovnicích. — Osvětová činnost v Bystřici pod Host. (D. Relichová.) — Krajinské museum v Bystřici pod Host. (O. Zbořilová.) — Ředitel Rudolf Kout. (Red.)

Záhorská kronika, vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví, vychází každý měsíc mimo prázdniny. — Vydává Okresní osvětová rada v Hranicích. — Ročně 10 čísel, roční předplatné Kčs 30.—. Placení děje se složnými lístky, jež jsou vloženy. Kdo nevrátí 1. a 2. číslo, bude považován za odběratele.

Administrace: Okresní osvětová rada v Hranicích.

Vědoucí redaktor: Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lipníka n. B.

Redakční rada: B. Hajzner, B. Indra, Jan Krumplovič, M. Skácelík, Dr. Jos. Stojan a Dr. Bohuš Vybíral.

Širší redakční kruh: Josef Brůák, František Dumbrovský, Marie Ebnarová, Karel Koch, František Mudroch, Jaroslav Očenášek, Josef Skříčil, Antonín Souček, Jaroslav Stranc, Boh. Zdráhala.

Obálku navrhl profesor Vilém Prinke.

Z REDAKCE A ADMINISTRACE.

Příspěvky pište jen po jedné straně papíru. Rukopisy se vracejí jen tehdy, je-li připojena rádně známkováná obálka. Redakce si vyhrazuje právo zasláné příspěvky upravovati i zkracovati. Záhorská kronika bude mítí opět rubriku »Drobné zprávy«. Rovněž bude vydán obsah XXIII. ročníku s titulním listem.

Do tohoto čísla je vložena složenka na zaslání předplatného. Upozorňujeme, že administrace je v Hranicích.

Na četné dotazy a objednávky starších ročníků Záhorské kroniky sdělujeme, že jsou k dostání jen některé (XII. až XXIII. ročník), které nutno však přímo objednatí u dřívějšího vydavatele v redakci Záhorské kroniky v Dolním Újezdě u Lipníka n. B. Ostatní ročníky jsou úplně rozebrány.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Ročník XXIV.

Leden 1947.

Číslo 3. a 4.

Naše hranická vojenská akademie opět v práci. Vyřazení nových důstojníků 29. srpna 1946.

Jak krásnou tradicí se nám stalo každoroční vyřazení nových poručíků, důstojníků naší armády, ve vojenské akademii v Hranicích.

Bylo to něco, co prostě srostlo s naším městem, našimi Hranicemi. Hranice, to je přece vojenská akademie a její urostlí a zdatní chlapi, akademici.

Připomínali nám vždy naši armádu, naši záštitu, naši nádeji. Snad zakolísaly naše mysli v těch hrozných dobách mnichovských, zdálo se nám, že přece není možné jen tak bez boje všechno vzdát a ustoupit. Naše armáda byla ukázněná, nerada ustupovala. Tím horší dny nastaly po 15. březnu 1939.

Scházeli jste nám, vy mladí chlapi. Jak hrozné bylo chodit kolem těch budov, kde na stráž stál zpupný Němec.

A naši chlapi? Absolventi vojenské akademie v Hranicích? Bili se statečně s nepřítelem všude. Bili se s ním na všech frontách. Padli mnozí, ale vždy se cíl a slávou jako na př. Hrdina Sovětského svazu škpt. Jaroš, také absolvent Voj. akademie v Hranicích. Kolik vás bylo mučeno a umučeno v německých vězeních, v koncentračních táborech?

Padli jste, abychom my všichni mohli žít, abychom na vás vzpomínali a uctili vaši památku.

A pochodují-li opět rovné řady nových akademiků za veselého zpěvu, zdá se nám, jako bychom se probudili ze škaradého snu, mneme si oči a ptáme se, co jsme to hrozného prožili.

Jak blahým pocitem nás naplňuje to vyřazení nových poručíků.

Ano, jsme svobodní, svobodně dýcháme, po svém pracujeme a budujeme republiku.

Tím raději máme své chlapce, své akademiky, budoucí důstojníky naší opravdu lidové a demokratické armády.

J. V.

Dr. Josef Skutil:

Význam kelčského hromadného nálezu mincí.

Dokončení.

Z Poodří a z Východu přicházely na Moravu v mladších obdobích neolitických první Indoevropané. — O všech těchto zajímavých přesunech, stycích a výměnách není možno

podrobně se šířiti. Uvádíme jen, že Moravská cesta, co součást podunajsko-pooderské cesty měla význam i v mladších obdobích, na př. v době bronzové, kdy jižní obchod importoval kulturně méně pokročilým zemím nordickým soľidní, laciné a působivé výrobky bronzové.

Hromadné obchodní nálezy bronzových výrobků z těchto období, obsahující desítky i stovky předmětů nejrůznější výroby, a to jak užitkové (sekery, kopí, meče, srpy a jiné), tak i dekorativní (náramky, jehlice, spony a jiné ozdoby nejrůznějších forem a typů), poskytují vítanou kořist a instalační bohatý materiál museím a ukazují zejména úlohu a sílu obchodního styku, jeho směr, poskytují chronologická kritéria atd.

V posledních stoletích před Kristem, spadaly naše země do oblasti keltské moci. Z tohoto období zůstalo v našich končinách hojně bohatých sídlišť a pohřebišť, i několik místních jmen keltského původu (v Čechách jméno řeky Jizery, na Moravě jméno Hané). V údobí před vystředáním moci keltské s germánskou nad střední Evropou pochází několik velkých a mocně zabezpečených oppid. Některá z nich byla centry vojenskými i průmyslovými středisky a speciálními manufakturami a obchodními emporiemi.

Z moravských oppid bylo jistě nejdůležitější »Staré Hradisko« na Dražanské vysočině, nedaleko dnešního Protivanova. Byla to současně transitní stanice jantarového obchodu, který v téže době směřoval oderskou cestou do Podunají a odtud do severní Italie. Jantar stal se takto již v době gallské téměř výlučným artiklem moravsko-podunajsko-pooderského obchodu, který touto cestou přivážel kdysi dříve k severu obsidián a ze Slezska na Moravu ja-deit.

V době germánské, kdy došlo na podunajském limesu ke styku zadunajského světa germánského s římským imperiem, vytvářel právě tento styk jednu z nejnepřívětivějších a nejdramatičtějších kapitol římských dějin. Jest známo, že ť. zv. »markomanské války« — které zaměstnávaly po dlouhou dobu Řím a to mnohdy daleko více než samo severoafričké Kartago — byly často vedeny se střídavým štěstím a období klidu byla vyplněna intenzivním pronikáním antické civilizace do germánského Zadunají.

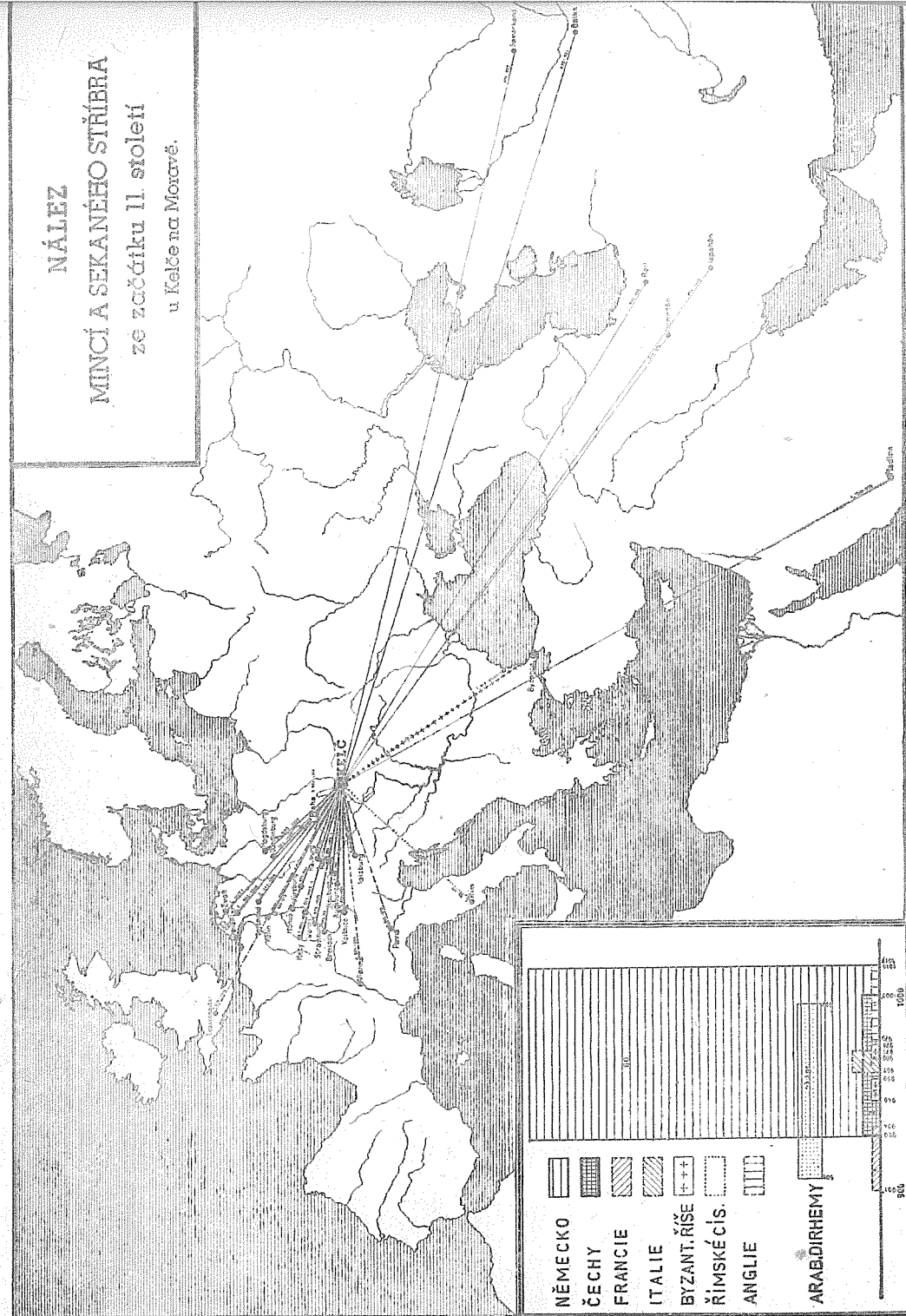
Za vítěznými římskými orly přicházeli na Moravu, moravskou cestou, římsští obchodníci a donášeli laciné jižní výrobky, které vzbuzovaly na mlžinatém severu stále lá-

kavou představu italského bohatství, lesku a přepychu antického Říma.

Také v tomto období navazoval obchodní styk na starou pravěkou tradici a bral se dávno vyšlapanými cestami. Tento obchodní styk našeho území se starými římskými provinciemi potvrzují hojně archeologické a numismatické nálezy a i historická Pliniova zpráva o výpravě Neronova rytíře po obchodní cestě za jantarem.

Předpokládá se obvykle, že tato cesta šla z Carnunta, známého vojenského a obchodního římského místa na Dunaji, údolím Moravy a Moravskou branou do Poodří až k jantaronosným modrým břehům Severního moře. V širších kruzích bývá mluveno speciálně o římských moravských obchodních cestách. Na základě zmíněné antické zprávy a na základě antických zejména numismatických nálezů bývají prováděny detailní rekonstrukce a lokalisace jednotlivých úseků těchto starých římských domnělých obchodních cest. Bývá však zapomínáno, že tento obchodní ruch šel v podstatě po stopách staré obchodní vodobytné pravěké tradice a po dávno vyšlapaných cestách a že obchod a obchodní cesty nebyly objevem římsko-germánského období. Obchod v tomto období nedosáhl takového rozkvětu jako v některých pravěkých údobích předešlých, na př. v údobí bronzovém.

Tradice přirozené moravské cesty, spojující Podunaj s Poodřím, zůstala stejně živá i v druhé polovici prvního tisíciletí po Kristu, kdy celá porůčí Moravy zaujaly skupiny jednotlivých slovanských kmenů. Došlo-li v IX. století k jejich sloučení a k velké státní organizaci, jeví se v mojmírovské Velké Moravě, a byla-li tato středoevropská říše sama mostem mezi západoevropskou říší franckou a východní říší bulharskou, mezi západním světem románským a byzantským východem, byla tato kristalisace umožněna jediné proto, že její ohnisko leželo v Pomoraví, na velké severojižní spoji oderko-podunajské. Není třeba podotýkati, že život pomoravské obchodní cesty jeví se i archeologicky bohatě v současných nálezech druhé poloviny prvního tisíciletí. Ukazují to zejména byzantské a orientální importy současných staromoravských pohřebišť, nález mincí a sekaného stříbra ze začátku XI. stol. u Kelče nedaleko »Moravské brány« (je to jediný nález toho druhu na Moravě), kde byly nalezeny mince české, německé, i mince porýnské, saské, bavorské, italské, dokonce i východní arab-

ské dírhemy, jak ukazuje přiložená mapka, zachycující význam tohoto nálezu geograficky i chronologicky.

Již těchto několik předhistorických fakt ukazuje, že výhody tohoto moravskooderského spojení objevili již neznámí pravěcí prospektoři a že velký význam dunajsko-oderské cesty byl znám již dobře v pravěku a v časně době historické.

I zde šla historie vyšlapanou cestou pravěku.

A. Souček:

Moravského Holandska - memento mori.

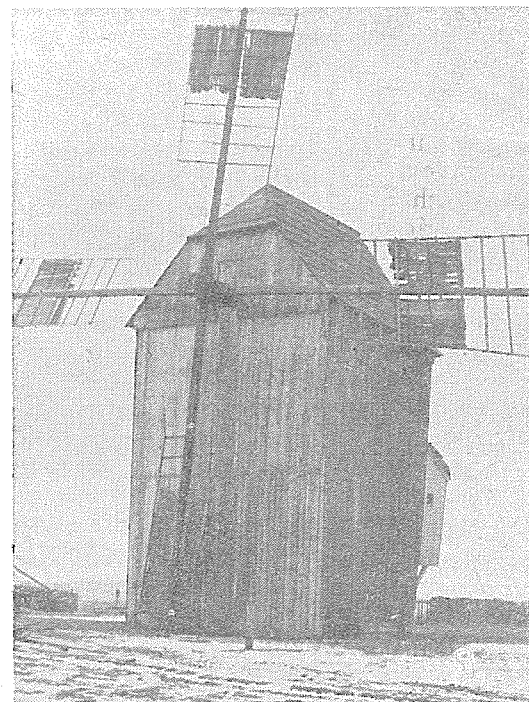
Jsou to větrné mlýny, které patří k charakteristickým zjevům jemně kultivovaného Nizozemí, jak jsme si navykli vidat je na obrázcích, nebo ti šťastnější ve skutečnosti přítulného ovzduší a nádherných barev přímořské země, setkávajíce se tam s nimi v každé dědině.

Bylo jich i u nás dost. Říkalo se jim v Čechách větrníky, na Moravě nejčastěji větráky. Bývaly v rozličných končinách našich zemí ve zvláštní oblibě, posévající hustě celé krajiny, jako na Moravě Hanou, Kravařsko a Hranicko se Záhořím. Oživovaly je svým přívětivým vzhledem a rušným pohybem pilných křídel, zpestřovaly obzory staré krajiny odedávna svými vlnitými konturami. Kdybychom měli zachovány pohledy na Záhoří nebo Vrchovinu z let šedesátých, seznali bychom nejlépe, oč zchudla krajina ve své životnosti a půvabu jejich zánikem, nemilosrdným a nevšimavým.

Nelze jinak, než zaznamenat tento stesk, abychom ulehčili svědomí před soudci budoucích dob. Vždyť se obáváme, že i nám budou záhy větráky známy jen z obrázků a ze vzpomínek. Snad také my se na ně pojedeme podívat kamsi do daleka, jako je do Skaličky a Uhřínova přicházejí obdivovat Pražáci.

Vždyť je jich již tak velmi málo. V Čechách vyhynuly úplně a snad bychom o tom pomalu ani nevěděli, kdyby jich nevzpomenul profesor Simon nekrologem (Krásy našeho domova, 1943, č. 3), připomínaje, že z posledních větrníků, jimiž byl mlýn ve Mšeně, rodišti prof. Dra Jos. Lad. Píče a v jiných dalších sedmi obcích, zbyl už jeden jediný v Libranticích u Třebechovic pod Orebem. Píše doslovně takto: ... »jako poslední, velmi zchátralý, nuzný, jako žebřák roztrhaný — pokusy zachránit jej byly marné. Je ti

smutno, jak tiše a němě, s výčitkou lidské nevšimavosti stojí tento svědek české starobylosti a nikdo se ho neujímá, aby zachránil, co se ještě zachránit dá. Bylo by škoda, aby verlice zchátralá stavba rozpadla se úplně«. Snímek tohoto posledního českého povětrníku skutečně potvrzuje, že zde již asi záchrany nebude; neboť toto zhroutené torso boudy bez křídel lze stěží ještě pojmenovat mlýnem.

Větrák ve Skaličce.

Článek profesora Simona varuje i nás na Moravě, přestože jsme zde na tom s větráky, bohudíky, posud o něco lépe, aspoň na některých místech. Ale ani my nemáme důvodů, abychom se jejich stavem nějak zvláště pyšnili a obavy o jejich konečný osud den ode dne rostou.

Bylo to zvláště Hranicko se Záhořím a Kravařskem i přílehlými končinami, které bylo větráky poseto. Leckde měli sedláci své vlastní mlýny. To sice už patří minulosti, ale

třeba tuto skutečnost připomenouti — máme-li zachrániti, co ještě zachrániti lze v dnešních dobách ruchu a starosti. Neobyčejně rychlý, naprostý a při tom nepozorovaný zánik větrníků v Čechách a stejně nemilosrdně postupující zkáza na Moravě měly by býti dostatečnou výstrahou. Nechceme přihlížeti k neúprinným poznámkám o nemoderní sentimentalitě. Je i dosti hlasů vážně připomínajících, že ten větrák přece jen není taková lecjaká zastaralá barabizna, sem tam i některý pan předseda místního národního výboru se odváží sousedům podotknout, že ta stará stavba má také jakýsi význam pro ves a krajinu, stejně jako kaplička nebo stará lípa, že ten vršek s okolím by bez ní osiřel, zněměl, zesmutněl... a s ním i ves. Leckdy se o větráky zajímá i tisk a osvětové sbory. Větrák v Uhřínově obdivoval řadu dní architekt Ing. Jan Mannsbarth z Prahy, změřil jej, fotografoval a podrobně popsal (Krása našeho domova 1944, číslo 5). Hledme, jak tento odborník zakončil své pojednání: »Tím spíše si zaslouží svým významem jako významně dochovaná technická kulturní památka i svým krajinným půvabem, aby se mu věnovala zvláště v nynější mimořádné době i veřejná péče a ochrana.«

Podobných krásných posledních mlýnů máme zde na širším Hranicku několik a proto jsme se odvážili pojmenovati se právě tím Holandskem. Jde o to, jak dlouho ještě smíme takového epiteta používat? Vracíme se zase do vzpomínek. Obdobně jako v Čechách, především na rovinách Polabí, mírných návrších Královéhradecka a na pahorkatém Sobotce, klepotaly na Moravě ještě do nedávna stovky větráků na žírné Hané a přilehlých Oderských vrších přes Záhoří a Hranice až k Moravské Ostravě. Holandské mlýny jsou ze XVII. století, v Čechách r. 1281 »sesul se mlýn povětrný na Strahově silou větrů od základu«, na Hranicku třeba považovat již některé mlýny na Vrchovině a Záhoří v XVI. století za větrné, neboť nebylo vodního pohonu (Rouské). Leckde používali mlýnů i na rozemílání rudy, koželuzi a ševci na mletí třísla, stoupy na výrobu oleje. Byla nadhozena i zajímavá otázka výroby elektřiny, ale... jak do toho, když na to by bylo třeba peněz, kterými na větrácích zpravidla neoplývají. Ještě v letech devadesátých byl počet větráků, zakreslených na speciálních mapách při železniční trati od Hranic k Mor. Ostravě na 280. Jistě to dostatečně naznačuje, co znamenaly mlýny pro obraz našich krajů a jak zasahovaly i do života hospodářského. Zachová-

vala se z nich necelá desetina, ostatní dvě stovky zanikly nenávratně a takřka nepovšimnuty. Tak zmizely v posledních desetiletích 4 větráky ve Spálově, 2 v Luboměří (jeden minulého roku), 2 v Lindavě, 2 v Kovářově, 1 v Kyzlířově, 1 v Boškově, 1 ve Středolesí, 1 v Partutovicích, 1 v Kuncovicích, 1 v Láznickách, 1 v Malhoticích, po světové válce 1 v Rakově, 1 v Opatovicích, 1 ve Strážce, 1 v Bělotíně, 1 v Lucicích, 1 ve Vysoké, 1 u Dolního mlýnu v Jezernici. Dále na Záhoří zanikl nedávno větrák v Soběchlebských, popsany red. A. Froehlichem v Záhoří (1932, str. 41) a družina sousedských větráků v Pavlovicích, Tučíně, Hradčanech, Šísmě, Oprostovicích, Hor. Nětčicích a jinde. V Dol. Nětčicích shořel mlýn i s mlynářem. Je to nejméně 32 větráků za tři desetiletí. V Německu bylo r. 1908 12.500 větráků, od té doby ubývalo jich ročně asi 300 (Český lid 1926, str. 71). Mnoho mlýnů ve Slezsku bylo zničeno za poslední války, jiné nepovšimnuty a olupovány zkomírají. V nouzi chodilo se na dřevo také do větráku! Nechceme rozebíratí další příčiny zkázy. Jistým zjevem je, že mizejí především se starou generací, když se mladé již nechtělo dít za těžkých podmínek na mlýně. Jakmile dotlouklo srdce starého mlynáře, doklepal nejčastěji i starý mlýn. Nebylo, kdo by ho upravoval, udržoval, někdy urychlil zánik oheň, vichřice a především ovšem lidská sobeckost a necitelnost. Drobní páni otcové musili ustupovat všemocné technice, nepostačili udržet krok v závodu s velkomlýny. Tento boj — předem rozhodnutý — trvá.

Trvá, ale s nevalnými vyhlídkami pro posádky mlýnů. U některých pánů otců houževnatost se pojí s láskou ke zděděnému povolání, ale jak dlouho odolávají bez pomoci? Doba zle doléhá a nezbude asi jiného, než také se podířdit.

Pokračování.

Florian Zapletal:

Svobodný dvůr v Rakově na panství helfenštejském.

Ves Rakov patřila kdysi k panství helfenštejskému stejně jako řada jiných obcí v kraji jižně od Hranic. A byl tam svobodný dvůr, na kterém seděl dvořák. Svědčí o tom list z r. 1485 od Viléma z Pernštejna, tehdejšího držitele uvedeného panství. List zní:

Vilém z Pernštejna na Helfenštejně, nejvyšší maršálek

království Českého a nejvyšší komorník soudu brněnského, i s erby a budoucími potomky helfenštejnskými známo činíme tímto listem všem vůbec, kdož jej čísti aneb čtoucí slyšeti bude, že předstoupili před nás opatrní *Matouš a Vítek bratři vlastní z Vítonic*, věrní naši milí, a nám jsou ukázali list na *dvůr v Rakovém*, kterýž jest panství našeho, že by jej koupili sobě a erbům svým od slovatného *Petra z Bořikovic* s naším povolením a dobrou vůlí, kterýž dvůr řečený brzky jsme dali dotčenému Petrovi Bořikovskému a ženě jeho, do jejich dvou životů, za službu téhož Petra již dotčeného, kterouž nám činil v časích minulých, prosíce nás, abychom jemu dotčenému Matoušovi a Vítkovi bratřím listem naším téhož kupu potvrdili, v témž právě jim a erbům jejich popřáli držeti a požívatí, jakž jim a kterými platy prodán jest. A my znajíce v tom slušnou jejich prosbu i tudý užitek náš, povolili jsme a mocí listu tohoto povolujeme a dáváme ten dvůr svrchupsaný jim svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi, ženám, dětem i budoucím jejich potomkům, se všim jeho příslušenstvím a právem, s rolí oranou i neoranou, s loukami, s chrastinami, s rybníčky, s mezemi, s hranicemi, tak jakž od starodávna příslušelo a přísluší k tomu dvoru, a jakož Petr Bořikovský to od nás držel a požíval, ku právu jejich purgk rehtu, a to pod plat jmenovitě, tak že oni často psaní Matouš a Vítek, jejich děti neb budoucí potomci, nám svrchupsanému Vilémovi, erbům a budoucím našim potomkům, pánům helfenštejnským, na časy budoucí z toho dvoru svrchupsaného mají a povinni budou dávatí dvě kopy grošův každý rok peněz drobných, obecně berných, a to rozdílne na svatého Jiří kopy a na svatého Václava kopy, tři měřice ovsu, slepice tři. Svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi, jejich budoucím potomkům, drvo ku pálení a k stavení má se dáti k potřebě tu, kdež by jim bylo od hejných našich helfenštejnských ukázáno. Také budou moci do hor helfenštejnských na žaludy hnát sobě svobodně z toho dvoru čtvero sviní bez uplacení a překážky. A tak ty platy dávající a spravující svrchupsaní kupitelé, jejich děti i potomci budou moci ten dvůr v témž právě prodati, zaměnití, dáti, poručití, s ním učinití jako s vlastním svým, však bez umenšení platu nahořepsaného a osobě nám hodné. Jaká kdyby berně královská v zemi Moravské svolena a brána byla, tu sobě a erbům našim a budoucím pánům helfenštejnským pozůstavujeme. A protož já svrchupsaný Vilém slibuji sám za sebe, za erby své a budoucí pány

helfenštejnské, jim svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi bratřím, jejich dětem, ženám a budoucím potomkům v to níkterakz nesahati mocí, právem, ani kterým obyčejem na tom překážeti, než při tom je zůstaviti a zachovati, což se v tomto listu píše a zavazuje. Tomu na svědomí a na potvrzení pečet svou kázal jsem k tomu listu přivěsiti, jenž jest dán a psán na Hranicích v pátek po sv. Bartoloměji léta od narození syna Božího tisícího čtyřstého osmdesátého pátého.

Pozdějšimu majiteli svobodného dvoru v Rakovém *Janu Kostrouchovi* znovu potvrdil uvedenou výsadu Ferdinand kníže z Ditrichštejnu, a to v odměnu za zásluhu, kterou si byl u knížete získal při vpádu Švédů na jeho panství hranicko-lipnické, ale za jistých nepatrných výhrad, opatřil visutou pečetí a svým podpisem na hradě Mikulově dne 25. října r. 1656.

Toto potvrzení bylo napsáno na pergamenu. A jen z něho je známa výsada Viléma z Pernštejna z r. 1485 na svobodný dvůr v Rakovém, jak se tehdy psala tato ves. Potvrzení je německé, původní znění výsady je české.

Slovutný Petr Bořikovský z Bořikovic, který dostal od Viléma z Pernštejna za službu dvůr v Rakově, psal se, jak se domníváme, po vsi Bořikovicích jižně od Hrotovic na Třebíčsku, která se uvádí od konce 16. stol. jako ves pustá. Zůstal z ní pouze dvůr.

Matouš a Vítek, bratři vlastní z Vítonic, kteří získali dvůr v Rakově od Petra z Bořikovic, psali se po Vítonicích, ležících jižně od Rakova.

Z rodu Kostrouchů uvádí se r. 1633 Matěj Kostruch. Podle listu, daného ve středu po sv. Valentínu r. 1633, prohlásil purkmistr a všecka obec dědiny Rakového, že prodali Matěji Kostruchovi do Paršovic louku od Opatovska i malou loučku od Šilhavého meze až po Matyáškovu roli, jak se jede k Opatovicím, za dědičnou na věčné časy. Na kupní smlouvě jest podpsán také Jan Kryštof Fidler z Muldavy, úředník helfenštejnský.

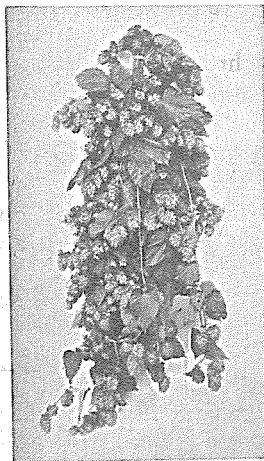
List z r. 1485 ukazuje, jaké byly poměry také u ostatních dvořáků na helfenštejnském panství za Viléma z Pernštejna. Povinnosti byly neveliké. Ale přibývalo jich zejména po válce třicetileté. Svědčí o tom list Leopolda knížete z Ditrichštejna, daný a psaný na Mikulově 24. února r. 1703, ve kterém se praví, že před knížete předstoupili Jan Hradil a Jiří Smeťa, oba dvořáci panství helfenštejnského z dědiny

Símře u Soběchleb, a žádali od knížete potvrzení svých starých svobod, obsažených ve starém urbáři a v rejstrech purkrechtních a zachovávaných od vrchnosti za pánův z Pernštejna a z Vrbna.

Svobodný dvůr v Rakově, kterého se týká list z r. 1485, je dnešní číslo 10, bývalé fojtství.

Mikuláš Klupal, předseda Zemského chmelařského spolku pro Moravu v Tršicích:

Tršické chmelařství v sedmdesátých letech minulého století.

V roce 1870 byla světová nadvýroba chmele, takže chmel se v Tršicích prodával za 18—32 zl. Prodávalo se velmi nesnadně, nebylo kupců a mnohým chmel zůstal. Tito však na něm vyzískali. V příštím roce jej prodali za 70 zl., neboť cena za nový chmel, tedy ročníku 1871, byla v Tršicích 100—110 zl. za 50 kg. Roky 1869 a 1870 otrásly tršickým chmelařství, první pro malou úrodu chmele v Tršicích a okolí, a druhý pak pro velkou světovou sklizeň chmele, která byla příčinou nízké ceny. V důsledku těchto dvou let, pro chmelaře neblahých, bylo zrušeno mnoho chmelnic. Nově založena v roce 1870 chmelnice pouze v Zá-

krově, patřícímu tehdy jako osada k Tršicím.

Jak již shora uvedeno, stál v r. 1871 tršický chmel 100 až 110 zl. Příčina této vyšší ceny byla ve světové neúrodě chmele, kdežto na Tršicku byla sklizeň dosti vydatná, a to 3 celní centy po měřici, což na tehdejší dobu bylo poměrně hodně. Poněvadž v tomto roce byla cena v Žatci 240—250 zl. a chmele jak zmíněno málo, počali po prvé žatečtí obchodníci-židé kupovati tršický chmel na zapřenou, a to prostřednictvím bratří Wintrů z Prostějova. Tím nastal větší odbyt pro tršický chmel a pěstování chmele se dále rozšířilo. Žatečtí a později ústečtí obchodníci nakoupený chmel míchali s chmelem žateckým. Každoročně skupili většinu sklizně, ovšem za ceny v porovnání k cenám v Žatci

placeným, podstatně nižší. Proti cenám, placeným v tehdejších dobách za jiné plodiny, bylo pěstování chmele i přesto na Tršicku rentabilním.

V roce 1872 nově vysázena chmelnice v Bukovanech. Cena chmele poklesla v tomto roce na 75 zl., v Žatci se pak platilo 132—140 zl.

Roku 1873 byla založena chmelnice v Žeravicích u Přerova. Cena chmele byla v tomto roce vyšší roku předešlého a chmel prodán za cenu 100 zl. Celou sklizeň chmele koupil Gustav Hahn z Ústěka.

V roce 1874 založeny chmelnice v Buku u Přerova a v Lipníku n. B. — Celou sklizeň v tomto roce koupil nějaký Müller pro vídeňskou firmu. Platil 170 zl. za celní cent, zatím co cena v Žatci se pohybovala v tomto roce od 216 do 219 zl.

V roce 1876 byla světová neúroda chmele. V důsledku této neúrody stouply ceny chmele. Za chmel tohoto ročníku placeno v Tršicích 270—300 zl., zatím co v roce 1875 se platilo za celní cent pouze 75 zl. Chmelnice nově založeny v Kokorách a Přáslavicích.

Rok 1877 je však charakteristický opět velkým cenovým poklesem, neboť ceny pohybovaly se okolo pouhých 70 zl. Celou sklizeň chmele koupil tehdy nějaký Löwy. Nově založena chmelnice v Suchonicích u Tršic. V tomto roce se také pokusili tršičtí pěstitelé chmele ponejprv obeslati svým chmelem mezinárodní výstavu chmele v Norimberce. Jury této výstavy, skládající se z pěstitelů bavorských, udělila tršickým pěstitelům čestný diplom a první bronzovou medaili. V pivovarském a chmelařském časopise bylo o vystaveném moravském tršickém chmelu příznivě referováno a mezi jiným napsáno: »Morava vystaveným chmelem zjednala si pozornost a dobré vyhlídky.«

V roce 1878 byl na Moravě chmel poškozen mšicemi, sklizeň v důsledku toho malá a při tom ceny i nadále nízké. Platilo se o něco málo více než roku předcházejícího, a to 75 zl. za celní cent. Všichni pěstitelé však chmel neprodali, mnohým zůstal a po několika letech jej buďto lacino prodali anebo vysypali do hnoje. V tomto roce obeslati také pěstitelé chmele z Tršic svými vzorky chmele Mezinárodní výstavu chmele ve Fürstenfeldě ve Štyrsku. Na této výstavě byly uděleny tršickým pěstitelům 4 státní stříbrné medaile, 8 bronzových a 8 čestných výstavních diplomů. První státní stříbrnou medaili obdržel Žatec, druhou Tršice, z bronzových

vých medailí první a druhou cenu producenti z Tršic, takže kromě Zátce obdržel moravský chmel ve všech odměnách první ceny. Chmel počal se v tomto roce pěstovati v Zabeštní Lhotě u Přerova a v Čelechovicích u Olomouce.

V roce 1879 byl po prvé větší a čilejší obchod chmelem. Mimo Gustava Hahna, který přijížděl do Tršic každoročně a odkoupil větší množství chmele — koupil chmel též olomoucký sládek Hamburger a mnoho dalších sládků a židovských obchodníků. — Cena chmele přechodně stoupla. V Tršicích se platilo 105 zl. za celní cent, zatím co v Zátci se pohybovala cena od 170—180 zl. Nově vysázen chmel v tomto roce v Doloplazích u Olomouce, v Seničce u Litovle, Vinarech a Lukové na Přerovsku, a Zbrašově u Hranic. V obcích, ve kterých se již chmel pěstoval, rozšířilo se jeho pěstování tak, že mnozí pěstitelé měli 10 i více měric chmele. Až do této doby sušen byl chmel na obyčejných půdách, které však při takovém množství chmele na sušení již nestačily.

Největší tehdejší pěstitel chmele, zakladatel tršického chmelařství Hynek Florýk, rolník z Tršic, vozil chmel na sušení do okolních obcí, což bylo přirozeně spojeno se značnými výlohami. Proto v r. 1879 zajel Hynek Florýk s druhým tršickým rolníkem Janem Bémem na zkušební cestu do Čech a do Německa. Cesta tato setkala se s dobrým výsledkem. Mimo lisy na chmel shlédli i jiná zařízení tamnějších pěstitelů chmele a přivezli radla a chmelové pluhy, takže tohoto roku počal se na Moravě chmel pěstovati racionelněji.

† Dr. Miloš Záleský:

Dřevitý opál od Oseka n. B.

Od Oseka n. B. (okr. Lipník n. B.) mám velmi hezkou ukázkou dřevitého opálu.

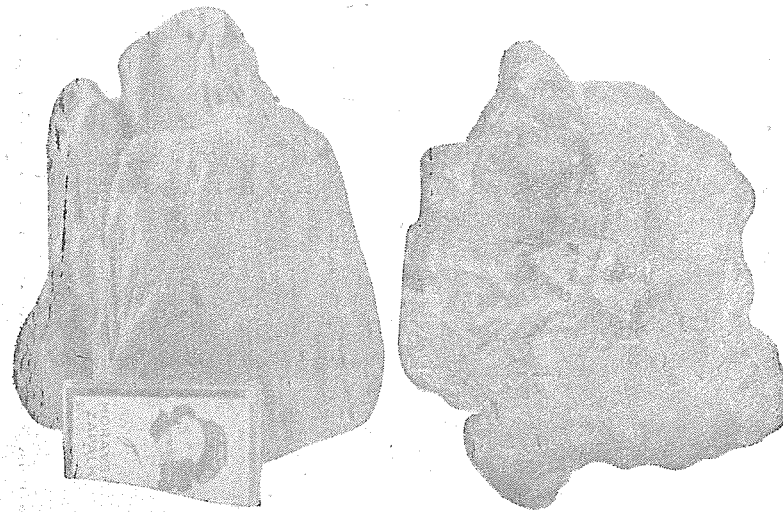
Je to opálem prostoupený kmen nebo větev o průměru 10,5 cm a výšky cca 15 cm. Na ukázce vyčnívá suk ze spodiny kmene. Spodní strana je sice méně rovná, kdežto vršek jeví zřetelné ostré praskliny, jak tu bylo dřevo odštěpeno.

Barva opálu je žlutá, avšak i tmavohnědá až černá. Černá zvláště v partiích uvnitř, kde jsou různé šterbiny podélně ven vynikající. V jedné tmavé partii nahoře ven vynikající šterbinou je viděti i pouhým okem útvary opálu. Pohlédneme-li lupou na partii, uvidíme velmi zřetelně hroznovitě,

ledvinité útvary opálu barvy světle žluté až černé. Černé mají převahu. Žlutý útvar je větší než ostatní. Tyto útvary opálu pokrývají vnitřní dutiny.

Celý »zkamenělý« kmen je omlet, jeho ostré hrany jsou zaobleny. Nejpravděpodobněji byl nalezen v řece.

Dřevité opály mají jemnou i hrubší strukturu dřevitou. Dle toho lze je velmi snadno poznati. Barvy jsou různé. Dřevo jimi prostoupená náleží vlastně mezi zkameněliny (fossilie). Dřevitý vzhled je druhojný tak, jak hmota opálová prostoupila dřevo.

Dřevitý opál z Oseka n. B.
Poměrná velikost. Pohled zesponu

V literatuře od nás je uveden dřevitý opál ředitelem Koutem z našeho kraje od Hlinska (Vlastivěda moravská, str. 2., oddíl: Geologická povaha půdy). Ředitel Kout píše: »U Hlinska, kdež nalezeno bylo i zkamenělé dřevo (opál dřevnatý), které dle nejlepšího znalce zdejší krajiny Klvaňe ukazuje též na neogén.« Rozsouditi příslušnost našeho nálezů po stránce původu dle útvaru nelze, chybí podrobnosti o našem nálezů.

Domněnku Klvaňovu tradovanou Koutem bylo by lze tak vysvětliti, že opál onen byl omlet již mořem oněch geolo-

gických dob. Moře toto tehdy sahalo daleko od Hlinska na protilehlou stranu. Ovšem není nutno zrovna klásti zkamenění onoho dřeva do tak pozdního období. Jak jsem pravil, neznáme o našem opálu z Oseka n. B. podrobnosti nálezu. Může jíti o zbytek z doby pozdější.

Antonín Fröhlich:

Z historie poštovního úřadu v Lipníku n. B.

Poštovní úřad v Lipníku zřízen byl c. k. ministerstvem obchodu ve Vídni roku 1840. S povolením c. k. nejvyšší dvorské komory v měsíci listopadu 1842 zrušena v městě Lipníku sběrna poštovního úřadu a byla zřízena poštovská stanice. Současně byla ve Velkém Újezdě u Olomouce zrušena poštovní stanice, která byla přeložena do Lipníka, kde byla zřízena koňská poštovní výměnná stanice. Svobodný pán Max Löwenthal přijel 12. prosince 1842 drahou z Vídně do Lipníka s doktorem Dvořákem, tlumočnickem jazyka ruského, aby jel dále povozem přes Těšín, Krakov a Lvov do Petrohradu, kde měl dokončiti vyjednávání o poštovní konvenci s ruským carem.

Za poštmistra Kamareitha byla úřadu přidělena prvá úřednická síla, expeditoř Rojka. Službu doručovací v té době vykonával jediňe jeden listonoš (pro celé město). Z okolních vesnic docházeli pro poštu obecní poslové. Úřad se tehdy nacházel v Osecké ulici v domě č. 351 a patřil poštmistřovi Kamareithovi. Úřadovna byla jen v jediné místnosti v přízemí, kde byla v roce 1906 zřízena telefonní ústředna. V roce 1870 zavedena byla pochůzka od poštovního úřadu ve Veselíčku, v roce 1890 z Oseka a o rok později ze Soběchleb. Dopisy byly adresátům doručovány za poplatek 1 krejcaru, noviny a lístky za poplatek půl krejcaru rakouské měny. Asi okolo roku 1885 zřízen byl v Lipníku samostatný telefonní úřad. Nacházel se v domě, který patří t. č. p. dru Brzobohatému a v němž je umístěn »Národní hostinec«. Současně přidělilo ředitelství pošt a telegrafů v Brně poštovnímu úřadu druhou expedičorskou sílu pana Veverku, který později byl přidělen k službě ambulanční do Vídně a jako náhrada nastoupil u úřadu službu syn poštmistra Kamareitha. V telegrafním úřadě vykonával službu telegrafista Heindel. Do té doby spadá přidělení druhé listonošské síly. V roce 1890 byl přemístěn telegrafní úřad do poštovní budovy do místnosti, kde na staré poště

posledně bylo šekové a poukázkové oddělení. První expeditorkou, která byla úřadu přidělena, byla sl. Wurstbauerová, která se později provdala za poštovního expeditořa a ze služby odešla. Náhradou za ni přidělena opět ženská síla, taktéž za přeložené expeditořy Veverku a Rojku, takže vedle poštmistra byly u úřadu zaměstnány výhradně tři ženy expeditorky. Pošt mistr Kamareith, syn předchůdce, zemřel roku 1890 a úřad obdržela manželka jeho Filipina, která byla ještě před provdáním jako expeditorka u úřadu zaměstnaná. Jaké poměry tehdy panovaly vidno z následujícího: Ředitelství pošt a telegrafů v Brně jmenovalo po smrti poštmistra Kamareitha pošt mistřem Lustiga z Velké Bystrice. Jmenovaný dojel do Lipníka a chtěl zakoupiti budovu, ve které se nacházel poštovní úřad. Navštívil majitelku domu pí Filipínu Kamareithovou, představil se jí a tázal se, zda by jemu dům neprodala, že byl ředitelstvím jmenován správcem úřadu. Po této otázce šla paní K. k psacímu stolků a dala panu Lustigovi přečísti dekřety, kterými byla jmenována pošt mistřovou pro úřad v Lipníku. Dekřet byl vystaven ministerstvem obchodu ve Vídni. — Paní Kamareithová provdala se krátce na to za sekundárního lékaře všeobecné nemocnice dra Rosenbauma.

V roce 1896 zavedena byla u úřadu noční služba, kterou vykonávali dva nově úřadu přidělení expeditoři. Téhož roku byl zaveden první venkovský obvod doručovací a v městě toho času doručovali poštu tři listonoši.

Dnes poštovní a telegrafní úřad v Lipníku n. B. je umístěn v prostorných místnostech nových městských domů a také počet poštovních zaměstnanců odpovídá zvýšenému provozu dneška.

Rich. Konečný, Radvanice:

Dva fojtí v Radvanicích.

Dnes máme určité zprávy o způsobu provádění obecní správy na venkově v dřívějších dobách. Za nejstarších dob spravoval osadu nejstarší člen rodu, stařšina. Za časů poddanských podléhaly osady ve věci samosprávní svým vrchnostem, které však správu tu nevykonávaly samy, ale propůjčovaly jim jakousi samosprávu. Za tím účelem vybíraly pro každou osadu podle své vůle nejschopnějšího sedláka a zmocnily ho, aby jejich jménem správu obce prováděl. Do XVI. století říkalo se jim u nás fojtí. Od XVII. stol. přešla

i soudní pravomoc nad poddanými na vrchnostenské úřady a tyto ji zase přenesly částečně na fojty, kteří pak směli přímo v obci souditi menší poklesky a přečiny. Tak se fojti stali obecními soudci, a dle něm. názvu Richter se začali nazývatí rychtáři.

Úřadování fojtů nebylo všude jednotné: ve většině obcí vykonávali úřad dočasně po kratší nebo delší dobu, kdežto ve větších vesnicích vrchnost svěřila tento úřad nejzámožnějšímu sedlákovi, jemuž také dovolila vykoupiti se z roboty. Úřad fojta pak zůstával v rodě dědičný a přecházel z otce na syna. V případě, že rod vymřel, přecházel úřad na nového majitele. Tak vznikla v mnohých osadách dědičná nebo zákupná fojství, později rychtářství zvaná.

Postavení Radvanic v této záležitosti bývalo po dlouhá desetiletí zcela odlišné, protože tu od dávných dob bývaly dva druhy osadníků: sedláci jako starousedlíci, a svobodní půhončí. Malá osada, nečítající ani 20 usedlostí, tvořila vlastně dvě obce, z nichž každá se spravovala sama a měla tu v XVI. století dokonce i svého fojta. O úřadování dvou fojtů najednou nacházíme v souvěkých listinách a prameňech mnoho dokladů. Protože takovou zvláštností může se málokterá obec pochlubit, nebude bez zajímavosti vrhnouti trochu světla na období, které je velikou a významnou kapitolou dějin Radvanic. Nejdříve dotkneme se správy starousedlíků.

Severozápadní část obce, selská strana, jak je v dějinách napořád nazývána, je původní slovanskou osadou, na což ukazuje nynější tvar návsi. Je to v podstatě typický tvar staroslovanské okrouhlíce, která časem doznala jakýchsi změn (hlavně přestavbou domů po častých požárech), až nabyla dnešní podoby, totiž nepravidelného čtyřúhelníka. K ní se pojí Kříby, osázené mnohem později. Tato osada náležela vždy několika šlechticům nebo drobným vládkům, kteří zde mívali nějakou část osady nebo dokonce jen větší statek. Rok 1498 byl důležitým mezníkem v dějinách Radvanic: toho roku všechny malé části osady byly skoupeny panem Vilémem z Pernštýna a jakožto ves Radvanice připojeny k panství helštýnskému. I když v XVI. století vesnice přecházela koupí do rukou nových šlechticů, už nikdy se nerozdrobila, což znamenalo úlevu pro zdejší osadníky, protože se nemuseli rozcházeti za robotou každý k jinému dvoru, nechodili pro rozkazy každý k jiné vrchnosti, a konečně nebylo závistí, zacházela-li některá vrchnost se svý-

mi poddanými milostivěji než ty druhé. Největší výhodou však nesporně bylo, že sjednocení osady umožnilo nové vrchnosti poskytnouti zdejším osadníkům samosprávu v tom rozsahu, v jakém ji požívaly ostatní osady k panství příslušející, a jmenovatí fojta jakožto vykonavatele obecní správy.

Jakým způsobem se prováděla obecní správa selské strany, o tom nemáme téměř žádného vědomí. Náleželo k ní tehdy jen asi 10 usedlostí, proto fojt byl vybírán z nich a setrval v úřadě jen kratší dobu, nejvýše 2—3 roky. Ačkoliv býval tím dosti zaneprázdněn, požíval jen nepatrných výhod proti ostatním osadníkům: jinak musel i robotovati a odváděti poplatky a dávky jako ostatní.¹⁾

Není jasno, kdo řídil obec v době, kdy tato byla v letech 1579—1587 součástí deskového statku vinarského, zakoupeného Janem Otíkem z Penčic. Zdá se, že tuto funkci ochotně převzal jeho bratr Žibřid Otík, usazený zde na jednom větším gruntě, aby tu mohl z poddaných lépe ždímat peníze, jichž se oběma stále nedostávalo. Není tedy divu, že radvanští s pocitem úlevy slibovali r. 1587 novému majiteli človehčeství. Vedl je už nový fojt, pololáník Ondra, zvaný Kabyłka. Ale r. 1590 stál už v čele obce podsedník Matouš Ohnoutka, zatím co Ondra stál stranou. Z toho je patrné, že zde nebylo dědičné fojství.²⁾

Než nutno je nyní sledovati historii druhé poloviny obce po jihovýchodní straně, po t. zv. straně pohončácké čili půhončí. Kdy a za jakých okolností byla osázena, není známo. Jen tolik je jisto, že už v XIV. stol. bylo zde usazeno 6 půhončích, a jejich svobodné grunty stály v řadě, jak se dosud zachovala. Půhončí tvořili samostatnou selskou třídu; stojíce ve službách země, požívali osobní i majetkové svobody, a jejich majetek a s tím spojený úřad zůstával v rodě dědičným. Statky jejich byly přibližně stejně veliké a u porovnání se zdejšími selskými usedlostmi mnohem větší rozlohy. Ku každému patřilo přes 100 měric pole obdělaného, něco úhoru a kousek lesa. Takových gruntů bylo v olomouckém kraji v XVI. stol. celkem 28, z nichž 3 v Předmostí, 9

1) Mýlně se domnívá Čeněk Kramoliš (viz Z. K. roč. X., str. 36—37), že zde bylo v XVI. století fojství. Měl tu na mysli fojství dědičné nebo zákupné. Takového zde nebylo nikdy předtím ani v pozdějších staletích. R. 1587, o němž se opírá, byli přítomni úřednímu jednání ve Vinarech dva fojtové z Radvanic, ale jen jako zástupci obou obcí.

2) Viz: Zemské desky kraje olomouckého XXX. fol. 67—68.

v Sobíškách, 6 v Radvanicích, 4 v Nelešovicích a 6 v Hostkovicích.³⁾

Záležitosti púhoncích nespádaly pod selské právo té obce, v níž byli usazení, ale tvořili dohromady zcela samostatnou obec s vlastní samosprávou už od nejstarších dob, a nevzdali se jí ani v dobách, kdy po zrušení jejich úřadu podléhali vrchnostem, které si sami jako ochránkyně zvolili. Tato veliká obec byla spravována fojtem a staršími (konšely), a to na ten způsob, že z každé osady, v níž se púhončí nacházeli, zasedal jeden soused v púhončím právu jako starší a současně vykonávali ve své osadě dozor nad ostatními sousedy, čili byl zde fojtoým náměstkem. Volby se prováděly v úplných hromadách a zvolení pak setrvali ve svém úřadě do smrti.

Středem púhončí obce byly v XVI. stol. Radvanice.⁴⁾ Zde měli své sídlo první jejich fojti, v jejich domech se scházvalo obecní právo, zde také se konávaly úplné hromady. U fojta stála ve veliké jizbě obecní truhlice se všemi spisy, knihami a pečeti.

Prvním, v historii známým púhončím fojtem byl Marek z Radvanic (z čísla 1.),⁵⁾ muž širokého rozhledu a pověstný svou zámožností. Udržoval čilé styky s okolní venkovskou šlechtou a požíval úcty a vážnosti nejen u svých púhončích sousedů, ale i v celém okolí. Jemu připadla povinnost za-

³⁾ Počet púhončích uvádějí různí autoři nestejně. Chybné údaje má V. Brandl v knize pro každého Moravana, od něhož převzali tuto chybu téměř všichni pozdější spisovatelé. Je přesně zjištěno, že po r. 1550 bylo jich zapsáno do nově zavedených gruntovních knih celkem 28, a počet jejich se změnil teprve po r. 1600, kdy Karel ze Žerotína nepropustil už ze záboru grunty v Předmostí a připojil je ke svému panství. Místo nich zřízeny nové púh. grunty v Dubčanech a Kníničkách, ale teprve kolem r. 1640, takže jich tu potom bylo asi 30.

⁴⁾ Dosud byl všeobecně platný názor, že středem obce bývaly vždy jen Sobíšky. R. Kreutz (Přerovský okres Vlastivědy mor.) uvádí dokonce na str. 328 Pavla Drahlavského z Předmostí jako fojta púhončích k r. 1590. Podle sledovaných zápisů v grunt. knize zasedal sice v púh. právu, ale jen jako starší z Předmostí, a po jeho smrti r. 1591 byl nahrazen Tomášem Barvínkem odtudž. Z tehdejší doby je nám známo celé složení púh. práva. Zasedali v něm: fojt Martin Krsal z Radvanic, starší Ondra Málek a Jan Patejřov ze Sobíšek, Pavel Drahlavský z Předmostí, Pavel Mertejn z Nelešovic a Simon Maršál z Hostkovic.

⁵⁾ Druhé jméno Markovo je neznámé. Všude se uvádí jen jako fojt Marek z Radvanic, jednou dokonce Marek Radvanský. Dlužno si připomenouti, že v tu dobu nebyla ještě rodová jména ustálena a Marek bylo jen jméno křestní. Syn Jan, který po něm převzal grunt, připojil je ke svému křestnímu a psal se Jan Marků.

věsti obecní registra. Učinil tak asi krátce po r. 1550 a vlastní rukou prováděl v nich zápisy o všech důležitých usnešeních, o obecních záležitostech, o změnách majetkových a pod. Písařské práce vykonával sám do r. 1586, jak je patrné ze zachované gruntovní knihy. Protože neměl ještě dosti zkušeností, jak si počínati, prováděl zápisy velmi stručně a mnohé závažné okolnosti vynechával. Jak asi vypadaly první záznamy jím učiněné, nechť slouží jako ukázka tento z roku 1553, týkající se kupu gruntu v Nelešovicích:

»Leta 1553 v pátek po matce Boží Mikuláš Šípek koupil grunt zůstalý po nebožtíku Šípkovi za 600 hřiven. Zavdal 24 hř., platiti má po 12 hř. do vyplnění sumy.«

Po letech se ukázalo, že fojt a starší, byť i mnozí z nich byli zběhlí ve čtení a psaní, již nestačí sami na zdolání složitě obecní agendy, jakou si vyžadovala tak široká samospráva, spojená s hospodářskou nezávislostí. Proto si roku 1586 přibrali na pomoc písaře z povolání, který pravděpodobně přebýval v domě fojtové, aby byl stále po ruce. V tu dobu Marek již churavěl, ale obec řídil ještě do následujícího roku, kdy jej v úřadě začal zastupovati radvanský starší Martin Krsal (z čísla 6). Z jara 1588 učinil Marek poručenství a brzy nato zemřel.

Martin Krsal dosáhl potvrzení v úřadě a stál v čele obce do r. 1600, kdy za zvláštních okolností odstoupil a odešel do ústraní. Zaň totiž dolehly na púhončí chvíle plné starostí, když moravští stavové se snažili jejich počet až na 6 omeziti, a provedení zamýšleného činu vymohli si na obecním sněmu v Brně r. 1596. Od té chvíle púhončí právo a písař měli stále plné ruce práce: radili se, psali protesty a prosby, jen aby odvrátili od obce zlý osud. Než marně prosili a poukazovali na svoji svobodu; již následujícího roku byli na sněmu v Olomouci prodáni (radvanští připadli Dětrichu Podstatskému, dalších 17 v Předmostí, Sobíškách a Nelešovicích koupil Bedřich ze Žerotína). Ani tehdy nemínili se ještě podířiditi krutému osudu a pustili se do nového boje. Aby fojt Krsal měl volnější ruce, postoupil grunt svému synu Janovi (Martinkovi) a cele se pak věnoval správě obce. Neposlouchal rozkazů nové vrchnosti a vedl vše po staru. V gruntovní knize nacházíme z té doby zápisy o prodejších statků, ačkoliv už neměli práva volně nakládati se svým majetkem. Samozřejmě je, že vrchnostenské úřady pokládaly takové činy za odpírání poslušnosti a vznesly na

půhončí stížnost. Sněm pak nařídil, aby tito byli k poslušnosti přivedeni třebaš i tresty a násilím.⁶⁾

V zápisech z r. 1600 setkáváme se najednou s novým fojtem, dosavadním starším Jakubem Ježovem ze Sobíšek. Proč došlo k tak náhlé změně, když dosavadní fojt ještě žil, zůstává hádankou. Veselská vrchnost, majíc už v držení selskou polovinu vesnice, patrně naléhala na zdejší půhončí, aby se podřídili zdejšímu selskému fojtu. Půhončí obec z obavy, že by se celá obecní agenda dostala do rukou tohoto fojta a pak i vrchností, po pečlivém rokování se asi rozhodla převzít obecní truhlici do Sobíšek, kteréžto byly osázeny jen samými půhončími. Učinili tak v naději, že knihy a spisy zůstanou tam zachovány pro nové obecní právo, které by Sobíšky mohly mít, i kdyby boj s moravskými stavby byl prohrán. Tím okamžikem, kdy se truhlice ocitla v Sobíškách, staly se tyto středem půhončí obce. S jakými pocity provázeli radvanští půhončí odjíždějící fůru do Sobíšek, lze se domyslet. Tušili, že pochovávají kus slávy Radvanic, kterou jim selská strana vždy tak záviděla.

Nejistota půhončích o jejich osud se protahovala. Napětí polevilo teprve r. 1603, když zemský sněm v Brně rozhodl jednati s pány o zrušení kupní smlouvy. Bývalý fojt Krsal tušil, že nastává obrát k lepšímu a teprve teď odešel nadobro do ústraní. R. 1605 shledáváme se s ním v Lipniku, kdež koupil Daňhelovský dvůr⁷⁾ a na něm v zaslouženém klidu trávil zbytek rušného života. Nedočkal se však oněch radostných dnů, prožívaných půhončími r. 1607, kdy soud zrušil uskutečněné již kupy a vrátil tak půhončím stará práva o svobodu. Již r. 1607 byl dvůr po Martinu Krsalovi prodán nějakému Linhartovi.

Zatím co selská strana mívala zde dále svého fojta a později rychtáře, zdejší půhončí podléhali už jen dozoru místního staršího (později purkmistra), který zde byl zástupcem sobíšského rychtáře. Slavná doba dvou fojtů se už nikdy nevrátila.

Jiné pomůcky a prameny:

R. Kreutz: Přerovský okres Vlastivědy mor.

J. Baďura: Lipenský okres Vlastivědy mor.

V. Prasek: Selský archiv I—VI.

Gruntovní kniha půhončí obce.

⁶⁾ J. Baďura: O půhončích v Z. K., roč. IX., str. 33.

⁷⁾ J. Mráček: Kupa a prodeje domů v městě Lipniku v Z. K., roč. XIII., str. 4.

Antonín Fröhlich:

Drobnosti ze XVI. století.

Biskup olomoucký Vilém Prusinovský z Vického zve své sousedy na svatbu sestřinu.

1. P. Janovi z Ludanic a na Chropyni.

Oznamujeme vám, že jsme toho úmyslu, bude-li vůle boží, pannu Alinu, sestru naši k stavu manželskému urozen. a stateč. rytíři Jachymovi Zoubkovi ze Zdětína dodati a svadební veselí zde na zámku v Kroměříži vykonati, vás žádáme, že pro poctivost naši k nám do Kroměříže v úterý po božím na nebe vstoupení k večeri tím zázeji (dříve) i se paní manželkou svou přijedete a takového svadebního veselí nám okvasiti pomůžete, jakož nepochybujem, že na žádost naši tak učiníte. Odpověď žádáme.

Datum na Kroměříži v středu po neděli Cantate I. P. 1566.

2. P. Hynkovi z Ludanic a na Kvasicích.

Poněvadž panně Alině, sestře naší, svadební veselí ten úterý po bož. na nebevstoup. strojiti jsme umínili, vás za to žádáme, že k takové potřebě naší Klimenta Sykoru, kuchaře svého, aby v tento čtvrtek příští na Kroměříži se najíti dal. I k tomu náčiní kuchařské cínových misí ale čtyři pouzdra a talířů tolikéž propůjčíte. A my nepomineme o tom poručiti, že vám zase bez škody navraceno bude.

Datum na Kroměříži v neděli Křížové 1566 (19./5.).

3. P. Janovi z Ludanic a na Chropyni.

Poněvadž Aleně, sestře naší, svadební veselí ten úterý po bož. na nebevst. bohdá vykonati míníme a vás drahně panů přátel při tom mítí budeme, nemálo náčení všelikého se k tomu času potřebovati bude, vás za to žádáme, že k takové potřebě naší nám toho náčení, což býti může, zapůjčíte a my to dostatečně opatřiti poručíme, že vám zase beze škody navraceno býti má. Nepochybujeme, že na žádost naši tak učiníte. Jakého se pak potřebuje, vám příležitostě na ceduli poznamenáno odsíláme, odpovědi žádáme. — 1566.

4. R. 1566 — 16./2. posílá biskup Vilém Prusinovský na žádost Václ. z Ludanic na Helfenštejn krejčího Jiříka Pole k vykonání toho díla, poddaného svého a nepochybuje, že mu ho s ženou a dítkami po vykonání díla vrátí.

5. R. 1566 — 16./4. zve biskup Václava z Ludanic do Kroměříže, aby se stran rozepří a různic ve vsi Raclavice, Sušice a Dluhonice s kapitulou olom. dohodli. Václ. z Ludanic odpověděl biskupovi, že se pro krátkost času ten určený den dostavití nemůže, proto položil biskup jiný den. Rozepré o louky a pastviny nebyly ještě 24./7. 1566 urovnány, ba ani v r. 1567.

6. Biskup Vilém Prusinovský Janovi z Ludanic.

Jak jsme s vámi nyní na Vyškově zůstali, že nám něco růže bílé a červené z Chropyně i odjinud objednajíc poslati chcete, ač se poněkud tím zpozdilo, však nicméně jak předešle i nyní žádáme, že se nám, což nejspíše moci budete na Kroměříž odešlete. Nepochybujem, že tak učiníte. S tím se vám dobře míti vinšujeme.

Dáno na Kroměříži 15./5. — 1566.

7. P. Janu Kropáčovi z Nevědomí a na Hranicích biskup Vilém.

Že takovou bedlivou péčí o vlast svou míti ráčíte, nemálo jsme povděčni a nechtíce čím prodlévati a na rozmluvení vyškovské očekávati, hned do Uher vypravujem a p. hejtmánovi v té věci psaní činíme. Bylo by velmi dobře, abyste se o to přičiniti a do Vyskova tolikéž přijeti ráčili. Melouny jaké máme, takové vám odsíláme. Věrně bychom tomu rádi byli, aby se všeci dobře vydařily. — 19./8. 1566.

8. Uroz. a stateč. rytíři p. Burjánovi Trčkoví z Lípy a na Světlé nad řekou Sázavou nejvyš. podkomoř. Král. česk. p. ujcí mému zvláště milému. Václav z Ludanic přeje mu k sňatku a posílá mu koně jak si přál, Kůň plesnivý, o který jste ke mně vyslati ráčili, vaši Mti jej při tom s chutí odsílám a ne tak toho koně než všechny co jich mám k potřebě vaší vždycky jsou na hotově. A jestli že by se ten kůň vám nelíbil aneb po veselí svadebním že byste jeho potřebovatí neráčili, jsem si umínil, při veselí svém, popřeje-li pán bůh, kdy se budu míti ženiti, jeho užiti, kdyby možné bylo a já jej zase dostati mohl, byl bych toho vděčen, avšak to při vůli vaší pozůstává.

Dáno v městě Lipníku ve středu sv. Pavla (25./1.) 1570.

9. P. Václavu z Ludanic a na Helfenštejně.

Službu svou vzkazuji uroz. p. p. ujcě můj zvláště milý. Zdraví i jiného všeho dobrého toho bych vám věrně rád přál. Na žádost vaši tak činiti a k veselí svadebnímu panny Mandy, sestry vaší, ten úterý před sv. Marketou k vám na Ro-

kytnici se najíti dáti chci. S tím se vám dej pán bůh ve všem dobře a šťastně míti.

Dán na Šumberce v úterý po bož. těle l. P. 1564.

Jan ml. z Žerotína a na Šumberce.

10. R. 1541 v pondělí den sv. Jakuba píše Páta z Ludanic a na Rokytnici vladyce Jaroslavovi z Sezemic, aby mu opatřil 4 veliké štiky na křtiny jeho syna (Václava).

11. Kněz děkan, probošt a kapitola kostela olomuckého vyznáváme tímto listem, že jsme od uroz. vládky p. Václava Mole z Modřelic, úředníka na Helfenštejně na místě panny Kateřiny, šlechtičny z Ludanic a na Helfenšt. jakožto držitele panství helfenšt. ryb 12 kop kaprů a 6 kop štik za 6 let totiž 1572—1577 nyní nám zadrželých podle smlouvy ročně po 2 kopách kaprů a 1 kopě štik — tímto listem p. Václ. Mole kvitujeme a mocně prázdna činíme. V Olomouci l. P. 1577.

Pozn.: 1—7 jsou vypsány z kopiáře biskupa Viléma Prusinovského (arcibiskupský archiv v Kroměříži), 8—11 z archivu švarcenberského v Třeboni.

ŠKOLSTVÍ A OSVĚTA

Jan Krumplovič:

Kulturní výstavba v hranickém okrese.

Dokončení.

Z činnosti státní péče osvětové v jednotlivých měsících uvádím jen nejpodstatnější podniky.

V měsíci únoru byly podle příkazu ministerstva zemědělství a ministerstva školství a osvěty za vedení státní péče osvětové pořádány Rozhovory se zemědělci. Organisovali je zemědělské poradny při rolnických školách v Hranicích, Lipníku a v Tršicích v těchto střediscích: Podstátě, Černotíně, Spálově, Hranicích, Kelči, Hustopečích, Běloutíně, Miloticích, Soběchlebích, Lipníku, Tršicích a Velkém Újezdě. Okresní osvětový inspektor přednášel při Rozhovorech v Podstátě, Lipníku, Hustopečích, Kelči a Hranicích.

Z podniků většího významu v březnu zasluhuje v první řadě zmínky »Masarykův týden české osvěty«. Do všech obcí dodán byl obraz T. G. Masaryka. Obce byly vyzvány,

aby v »Týdnu české osvěty« provedly peněžní sbírku pod heslem: Obnova českých knihoven v pohraničí a aby celá akce Týdne vyústila v každé obci v hodnotný kulturní čin trvalého významu. Pozoruhodná jsou usnesení některých obcí, jimiž hodlaly uctít světlou památku presidenta Osvoboditele. Nejvýznamnější z nich uvádím:

Milotice zřídily fond pro postavení Domu osvěty,
Partutovice založily fond pro postavení pomníku presidentu Osvoboditeli,

Tršice se rozhodly opravit školní budovy,
Drahotuše zařadily do obecního rozpočtu položku na vypracování projektu Domu osvěty,

Hustopeče provedly sbírku na stavbu budovy pro měšťanskou školu - vynesla 18.355 Kčs,

Milenov zřídí hřiště pro mládež,

Poruba a Horní Nětčice se postarají o zřízení telefonních stanic v obcích,

Vysoká věnovala 100.000 Kčs na stavbu budovy obecné školy.

Vlastivědná sekce provedla v březnu soupis vlastivědných pracovníků v okrese. Tím získán byl přehled všech, kteří mají k vlastivědnému výzkumu kraje kladný poměr. Přitom se provedl i soupis všech pamětníků starých pověstí, lidových zvyků a lidových písní.

31. března uspořádány byly v Hranicích a v Lipníku kursy pro obecní kronikáře. Kursy vedl okresní osvětový inspektor a přednášeli v nich pánové J. Mráček, profesor z Lipníka, Ant. Fröhlich, říd. učitel z Dol. Újezda a okr. osv. inspektor.

Podle výnosu ministerstva školství a osvěty ze dne 20. II. 1946, č. 24.867/46-IV/1 měly být ve všech okresích organizovány v měsíci březnu a dubnu »Rozhovory s mládeží«. V hranickém okrese uskutečněny byly v neděle 7. a 14. dubna v 10 střediscích. Prosloveny v nich byly přednášky: Mládež - budoucnost republiky, Slovanská vzájemnost, Lidová demokracie a demokracie první republiky, O vzniku a úkolech SČM, Mládež a tělesná výchova, Hygiena mladých lidí, Národní výbor - záruka vlády lidu.

Oslavy prvního výročí naší samostatnosti provedeny byly ve dnech 5. až 9. května a měly ve všech obcích okresu průběh důstojný a radostný, tím radostnější, že do těchto dnů zapadala i výročí osvobození jednotlivých obcí. Zvláštním výnosem uložila státní péče osvětová místním radám osvětovým, aby obce okresu uvítaly dny výročí našeho osvobo-

zení ve slavnostním hávu, aby tedy do těchto dní byly zahrádky před domy, dvory hospodářských stavení a byty jednotlivých domácností dány do vzorného pořádku.

Velmi vhodným způsobem oslavilo první výročí naší samostatnosti občanstvo v Bělotině. Slavnosti vyvrcholily v neděli 12. května odhalením »Památníku osvobození«. Umělecké dílo v ceně 90.000 Kčs bude tak trvalým pomníkem nadšení našeho lidu a jeho budovatelské práce v prvním roce osvobozené republiky.

V měsících červnu až září se práce státní péče osvětové rozrůstala, přibývalo jí nových úkolů, které byly úspěšně zdolávány. Akce »Týden propagace veřejného významu lesů«, pořádaná ve dnech 16. až 22. června, přijata byla v lesnaté severní a východní části okresu s povděkem. Zájem, který o lesy projevila nejvyšší místa, vzbudil u obyvatelstva pozornost a uspokojení. Nejúčinněji působilo z akce »Poselství«, předávané v každé obci v lesnatém terénu štafetou. Lesy mluvily k lidu. Ukázaly mu svůj význam pro podnebí kraje, ukázaly mu své bohatství, ale upozornily ho, že nemohou trvale dávat víc, než dovedou svým růstem nahradit.

Týden dětské radosti, organizovaný ve všech obcích podle výnosu zemského národního výboru ze dne 2. V. 1946, č. 20.228-IV-1946, měl hlavně v městech a střediscích měšťanských škol pěkný průběh. Podle získaných zkušeností začne se s přípravou dalšího Týdne již v měsíci lednu 1947.

Bedřicha Smetany vzpomenu bylo v našem kraji ve dnech 6. a 7. července pod heslem »Morava Smetanovi«. Záštitu oslav převzal zemský národní výbor.

V rámci oslav promluvil o Bedřichu Smetanovi 6. července večer v Lipníku docent Dr. J. Racek. Následovala »Má vlast«, kterou zahrála Moravská filharmonie z Olomouce.

7. července odhalen byl dopoledne na hřbitově v Týně u Lipníka pomník Gabrielce Smetanové a odpoledne provedena byla v přírodě na Helštýně operním souborem zemského divadla v Olomouci »Prodaná nevěsta«.

U příležitosti oslav vydala místní rada osvětová v Týně publikaci docenta Dr. Racka »Bedřich Smetana a Morava«. Kniha doporučena byla zemskou radou osvětovou všem osvětovým radám v zemi Moravskoslezské.

29. srpna vzpomenu místní rady osvětové za součinnosti všech složek v místě národního povstání na Slovensku.

14. září, v den devátého výročí úmrtí presidenta Osvo-
boditele, uspořádány byly ve všech obcích pietní vzpomínky.

Programy s přednáškami, zaslané zemskou radou osvěto-
vou k oběma posledním akcím, práci místních rad osvěto-
vých hodně usnadnily.

Fr. Dumbrovský:

Kapitola o knihovnicích.

Duší knihovny je knihovnik. Úroveň knihovny závisí na jeho obětavosti, svědomitosti, na jeho vzdělání všeobecném i odborném. Co však je nejdůležitější u knihovníka, toť láska ke knize a věrnost svěřené knihovně. Na svých návštěvách setkávám se s takovými opravdovými a nadše-
nými knihovníky, kteří již řadu let knihami šíří světlo osvě-
ty. V našich řadách máme 15 knihovníků, kteří působí v kni-
hovnách 10, 15, 20 i více let. Uvádím aspoň ty, kteří ztrávili
v knihovnách nejvíce roků. Jsou to: Antonín Pacák, řídicí
učitel v Daskabátě (20 let), Marie Fröhlichová, choť řídicího
učitele v Dolním Újezdě (25 let), Josef Jemelka, rolník
v Klokočí (27 let) a nejstarší ze všech Jan Kostruch, ředitel
měšťanské školy v. v. v Drahotuších, který již 44 let působí
jako knihovnik, z počátku ve spolkových a po převratě ve
veřejných knihovnách.

Chceme-li rádně ocenit práci knihovníků, musíme si uvě-
domit poměry, za jakých pracovali nebo pracují dosud.
Nebylo to vždy porozumění a dobrá vůle příslušných činite-
lů. Zápasili s nedostatkem peněz, bojovali o vhodnou míst-
nost, půjčovali v nevytopených místnostech. Všechno to
konali zdarma, z lásky ke knize. Jsme jim vděční za to, že
nezradili za války, že ukrývali naše nejlepší knihy na
půdách, ve sklepích, v zazděných místnostech a že je zako-
pávali i do země. Oni dobře pochopili, jaký význam měla
knihy za okupace: byla naší vírou i nadějí, mečem i štítem.

Nyní si povšimněme, kdo vykonává knihovnickou funkci
v našem okrese. Z 80 knihovníků je 33 z řad učitelských a
23 zemědělců. Ostatní knihovníci tvoří již mosaiku různých
povolání: 7 dělníků, 5 živnostníků, 4 studující, 3 úředníci,
2 v domácí práci, 2 různá povolání, 1 profesor. Sluší pozna-
menat, že mezi knihovníky je 10 žen, tedy velmi pěkný
počet. Někomu snad napadne otázka: »Kdo se mezi nimi
nejlépe osvědčil?« A nutno po pravdě říci, že nerozhoduje
povolání, nýbrž, z kterého stavu je knihovnik. Rozhodu-

jící a hlavní věcí je obětavost, láska a mravenčí píle, zdo-
lávající i nejtěžší překážky.

Naše knihovníky mohli bychom rozdělit do tří skupin.
Předně jsou zde takoví, kteří tuto funkci konají prostě
proto, že ji někdo dělat musí. Dále jsou knihovníci, mající
pěkný vztah ke knihám, ale ustrnuli na určité výši, ne-
zdokonalují knihovnu, ani sebe nevzdělávají odborně. A
konečně třetí skupina, to jsou ti praví. U nich se snoubí
odborné vzdělání knihovnické s neobyčejnou láskou a obě-
tavostí. Ti nepočítají hodiny, které stráví v knihovně.
Starají se o pěknou úpravu místnosti, opatřují peníze na
nové knihy, získávají čtenáře, propagují knihy i knihovnu.
U nich panuje v knihovně věčný ruch, věčná nespokojenost,
stále něco zlepšují, hledají nové cesty, aby jejich knihovna
stala se vskutku tím, čím má být: »Obranou proti netečnosti,
proti malichernosti životního názoru a pro silný a zdravý
národ československý a pevnou a radostnou Českosloven-
skou republiku.« (Poch - Snobr v 9.-10. čísle České osvěty.)

Osvětová činnost v Bystřici pod Host.

Bystřice pod Hostýnem je sice malé město, ale svým či-
lým kulturním ruchem si nezadá před některým větším
městem. Ze všech spolků je zde v pořádání kulturních pod-
niků nejčilejší dramatický odbor tělocvičné jednoty Sokol,
který nastudoval v minulých měsících s úspěchem několik
pěkných divadelních představení a na podzimní měsíce má
přípravené další pěkné hry (Rose Marie, Posvátný plamen).
Tělocvičná jednota Sokol v Bystřici pod Hostýnem uspořá-
dala v červnu župní sokolský slet, který se velmi pěkně vy-
dařil. Sokolské žactvo, dorost, muži i ženy předvedli zde na
slavnostně vyzdobeném hřišti v městském parku Zahájeném
za velké účasti Bystřičanů i hostů krásné ukázky prostných
i nářadových cvičení.

V květnu uspořádala místní rada osvětová a místní ná-
rodní výbor důstojné oslavy prvního výročí osvobození. Osla-
vy trvaly několik dní. Prvního dne byly zapáleny ohně na
Bartovci, vyvýšeném to místě nad Bystřicí, kde se až do
poslední chvíle drželi Němci, dramatický odbor Sokola
i tentokrát sehrál velmi pěkně hru Zdeňka Němečka »Ru-
kopis času«, v příštích dnech byla přehlídka všech krojo-
vých spolků, pouť ke hrobům padlých za osvobození našeho
města a slavnostní schůze národního výboru.

V červenci jsme vzpomněli upálení mistra Jana Husa a 29. srpna uspořádala MRO oslavu druhého výročí slovenského povstání za účasti dělnického pěveckého sdružení fy »Skrat« z Hulína, které zazpívalo řadu českých a slovenských lidových písní. V pátek 13. září, v předvečer výročí úmrtí presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka, uspořádali jsme, tentokrát venku na náměstí, krátkou pietní vzpomínku.

V příštích měsících máme na programu především propagovat všemožně Beskydské divadlo, které k nám pravidelně zajíždí, abychom získali větší návštěvu na jeho představeních. Budeme podporovat také jiné spolky v jejich kulturních snahách. Pěvecké sdružení Tregler pořádá v pravidelných intervalech své hudební středě s hodnotným uměleckým pořadem. Budeme se snažit, aby i ony došly plného porozumění a podpory občanstva. Čeká nás práce dost a dost. Ale konáme ji s chutí a doufáme, že se nám bude dařit.

D. Relichová:

Krajinské museum v Bystřici pod Host.

Nevelké město Bystřice pod Hostýnem vyznačovalo se odedávna čilým kulturním ruchem. Proto již v době před první světovou válkou bylo zde zřízeno museum, které bylo umístěno v zámku. Za války však museum zaniklo a mnoho předmětů se ztratilo. Roku 1930 byla myšlenka zřídit znovu museum realizována. Byl zřízen musejní spolek a roku 1933 bylo museum otevřeno v přízemních místnostech chlapecké školy.

Museum má pěkné a bohaté sbírky, umístěné v pěti místnostech. Více nebylo možno získati. Svým uspořádáním překvapí mnohé návštěvníky. V první, národopisné části je jizba valašská, (rusavská), jakou již dnes nikde nenajdeme, provedená do nejmenších podrobností. Vedle je jizba hanácká a záhorský koutek. Rozdělením této místnosti na tyto tři části chceme zachytiti okolnost, že Bystřice leží na rozhraní tří kmenů: Valachů, Hanáků a Záhoráků, kteří se zde stýkají. Zde je také bohatá sbírka rajnochovské a loukovské keramiky.

V druhé místnosti je zachycen život měšťanský. Je to pokoj s krásným vykládaným nábytkem, cennými obrazy, miniaturami, sloupkovými hodinami a cenným porculánem. Nejcenější je sbírka krásné bystrické a jiné moravské kera-

miky. Všechno v tomto pokoji je dar vzácného bystrického rodáka básníka a spisovatele Františka Táborského, z jehož iniciativy museum vzniklo. Některé předměty museu daroval, jiné odkázal v závěti a po smrti r. 1940 byly do musea přeneseny.

V třetí místnosti je zachycen hospodářský a politický život města a kraje. Jsou zde městská privilegia, nejstarší pergamenové listiny, stará pečetiidla, cechovní artikule, krásné cechovní džbány a truhlice, ukázky různých řemesel - hrncířského, barvířského, perníkářského (krásné dřevěné formy na perník, nejstarší z r. 1652), knihařského, stolářského, zámečnického, obrazy ze staré Bystřice, památky z doby poddanství, národního probuzení, z doby válečné a j.

Ve čtvrté místnosti je zachycen kulturní život Bystřice. Jsou zde památky na ředitele Františka Táborského, Hanuše Schweigra, Františka Ondrůška. Je zde zachyceno dílo Schwaigrovo, Kašparovo a Ondrůškovo, originály i reprodukcemi. Je zde zachycena také poslanecká činnost T. G. Masaryka na Valašsku řadou dopisů, plakátů a letáků z té doby.

Praehistorie je v našem museu zastoupena poměrně málo. Vzácné jsou dvě pazourkové sekerky, kost z mamuta, nalezená u Libosvár a bronzový poklad z Pajtlova lánu. Praehistorické sbírky jsou umístěny v prostorné předsíni.

Velmi pěkným obohacením pro museum byl stříbrný poklad, nalezený na poli u Chomýže. Obsahuje 340 různých stříbrných mincí téměř ze všech evropských zemí. Všechny jsou asi z 15. a 16. století. Poklad byl zakopán asi za třicetileté války. Jest umístěn ve zvláštní skříni a všechny mince jsou viditelné.

Nebylo možno umístiti sbírky všechny, přesto však je museum bohaté na cenné předměty, vybavené pěkným nábytkem a vitrinami.

Před poslední válkou mělo se museum čile k životu. Bylo uspořádáno několik cenných výstav a podniků veřejných. Za války činnost veřejná ustala, zůstala jen drobná práce sběratelská. A ku konci války pak stihla museum těžká rána. Zakladatelka a duše bystrického musea, odborná učitelka Marie Ševčíková, byla v březnu r. 1945 odvečena gestapem a již se nevrátila. Zahynula asi v plynových komorách Mauthausenu. Její museum, jehož sbírky v zimě 1945 byly uloženy do beden, osířelo. Čekali jsme dlouho, doufajíce, že se vrátí. Když se nevracela, nezbylo, než pustit se do práce

a instalovat znovu sbírky. Byla to nesnadná a těžká práce, všude nám chyběla rada dlouholeté kustodky našeho musea. Ale přece se nám to podařilo. Otevřeli jsme zas museum, každou neděli přichází řada návštěvníků a všem se u nás líbí. Občas přijde i musejník, literát, hudebník, studující krajové zvláštností. Také se mu tu líbí, pochvává a slíbí, že přijde zase.

Mnoho nám ještě chybí, není ještě všechno jak by mělo být, ale doufáme pevně, že časem se nám podaří získat další věci, obohatit a doplnit sbírky, aby se naše museum stalo opravdovou hodnotnou kulturní institucí kraje. Jest naši povinností zachovat, co nám zanechaly pilné ruce našich předků a předat to pokolením budoucím. Jsme tím povinni také těm, kteří položili život za zachování duchovních a mravních hodnot národa a především té, která byla řadu let duší našeho musea a již zachováme vždy věčnou pamět.

O. Zbořilová.

ŘEDITEL RUDOLF KOUT. *Vzpomínka k sedmdesátce.*

Zasloužilý pedagog, vědecký pracovník z oboru chemie, spisovatel mnoha středoškolských učebnic, znalec jazykozpytu - Rudolf Kout, ředitel reálky v. v. v Lipníku n. B., narodil se 3. listopadu 1876 v Chotěnicích u Heřm. Městce. Do Lipníka přišel jako profesor na reálku 15. září 1900 a již tu trvale zůstal. Ředitelem reálky stal se 15. února 1922. Velmi zasáhl do života města Lipníka n. B. a okolí na poli národním a kulturním. Také význačně pracoval svými jazykovými pomůckami na poli československo-jugoslávského sblížení. Napsal: Navedení k chemickým pokusům, 2 díly (1907, 1910), Učebnice chemie pro IV., V. a VI. tř. středních škol, které vyšly v několika vydáních, dále Slovník srbsko-chorvatský (1910), Srbskochorvatsky v 1200 slovích (1930), Srbskochorvatsky do Jugoslavie (1932), mimo četných příspěvků do různých časopisů a revuí. V roce 1924 byl jmenován francouzským ministrem vyučování Officier d'Académie za propagaci francouzštiny. Ředitel R. Kout je význačným spolupracovníkem naší Záhorské kroniky, jehož Slovník lipenského nářečí vzbudil v odborných kruzích velkou pozornost. Od 8. května 1929 žije na odpočinku v Lipníku n. B. a stále se účastní vědeckého i politického života. Je výborným řečníkem. Redakce přeje panu řediteli plného zdraví a ještě mnoha radostí z vykonané práce pro náš kraj.

Nakladatelství ORBIS v Praze vydalo:

Ve sbírce »Kdo je« — vynikající osobnosti celého světa ze všech oborů, obraz jejich života a význam jejich práce — vyšlo:

Sv. 28. Ladislav Novák: *Matěj Kopecký*, 29. J. Milenuškin: *I. V. Mišurin*, 30. Josef Teichman: *Bohuš Zakopal*, 31. Eduard Maška: *F. D. Roosevelt*, 32-33. Bedřich Golombek: *R. Těsnohlídek*, 34. Aleš Černý: *E. S. Fedorov*, 35. Otakar Sourek: *Rudolf Karel*, 36. Jiří Marek: *A. S. Puškin*, 37. Jiří Streit: *Josef Božek*. Cena jednotlivých sv. 6 Kčs.

Nakladatelství POKROK v Praze II, Jungmannova tř. 24, vydalo:

Vojta Beneš: *První vojáci nejzápadnější fronty*, jako 181. sv. knihovny Národního osvobození. S obálkou a v úpravě Vladimíra Endla. Cena brož. výtisku Kčs 48.—, váz. Kč 68.—.

STATNÍ NAKLADATELSTVÍ V PRAZE vydalo:

A. Z. Hnízdo: *Barevné poklady země*. Doplnková četba pro žactvo národních škol (6.—9. ročník). Graficky upravil a obálku navrhl Antonín Morávek. Cena seš. výt. Kčs 15.—.

Nakladatelství PRÁCE, Praha II, vydalo:

Děti se rády zasmějí. A k smíchu budou mít dost a dost příležitosti nad rozkošným pohádkovým vyprávěním *N. Čukovského: DOKTOR BOLITO* (nakl. Práce, váz. 100 Kčs). Přel. R. Novotná.

Studentská léta jsou nejkrásnější dobou našeho života. Rádi se k nim vracíme ve vzpomínkách nebo na stránkách dobré knihy. K takovým dobrým knihám patří divčí román ruské autorky *M. Priležajevy: STUDENTKY* (nakl. Práce, váz. 85 Kčs). Přel. T. Silbernágllová.

Přední český básník *František Hrubín* napsal pro děti knížku kouzelných říkanek *VÍTEK HADA DOBŘE* (nakl. Práce, váz. 120 Kčs). — *Kluci, hurá za ním! Za kým? Inu za zlodějem, který se vloupal do jeskyně a odnesl partě předměstských chlapců radio a pár dalších klukovských pokladů. KLUCI, HURÁ ZA NIM* (nakl. Práce, váz. 100 Kčs) je název románu pro chlapce, který napsal *Václav Rezac*.

STATEČNÍ ANGLICTI HOŠI. Petr a Zrzek jsou hlavními postavami ilustrovaného románu pro chlapce, který napsal *Norman Dale* s názvem *TAJNA SLUŽBA* (nakl. Práce, váz. 95 Kčs). Přel. J. Sten-glová. Kresby J. Bidla. Nakl. Práce vydalo také román od *Jana Drdy: PUTOVÁNÍ PETRA SEDMILHÁRE*, kresby J. Brdečky, cena brož. 150 Kčs. — Román *EVROPSKÁ VÝCHOVA*, který napsal *Romain Gary*, přel. F. Hejtman, brož. 65 Kčs, váz. 95 Kčs, byl odměněn velkou literární cenou Francie 100.000 franků. — *Boje jugoslávských partyzánů*, jak je prožíval ruský spisovatel *Konstantin Simonov*, tvoří obsah jeho knihy *JUGOSLÁVSKÝ ZÁPISNÍK* (nakl. Práce, brožované 45 Kčs).

Nakladatelství PRÁCE v Praze II, Václ. nám. 15, vydalo dále knihy: *POSLEDNÍ NEPRÍTEL*, napsal *Richard Hillary*, z angličtiny přeložila Hana Bartošová, brož. 60 Kčs, váz. 90 Kčs. — *MOST*, román od Jiřího Muchy, k jehož napsání inspirovala autora skutečná válečná událost. Brož. 96 Kčs, váz. celopl. 126 Kčs. — Reportáž *Jiřího*

Hronka KDYZ SE HROUTIL SVĚT, zachycuje počátky našeho zahraničního odboje na západě (brož. 66 Kčs, váz. 96 Kčs). — Znáte se? Dovedete se ovládat? Víte, jaký je váš typ? Máte svůj životní program? Znáte svou cestičku k úspěchu? To je několik zajímavých úkolů knihy *RUKU NA SRDCE* od S. Bariákové-Laubové. Brožované 40 Kčs. — Povídky *Jana Drdy NĚMA BARIKÁDA*, brožov. 50 Kčs. Zázraky moderní chemie podává *Dr. Ing. A. Červín* v knize *SVĚT MODERNÍ CHEMIE*, nakl. Práce, brož. 240 Kčs. Kniha je oživena 800 vyobrazeními A. Svobodové a 16 fotopřílohami. — O anglické houčevnatosti píše romanopisec *J. B. Priestley* v románě *SOBŮTNÍ SVĚTÁNÍ*, nakl. Práce, brož. 110 Kčs). Překlad J. J. Lorence. — Hluboký a radostný optimismus, přemáhající zdánlivě nezdolatelé překážky, je spodním tónem románu *A. Makarenka, ZAČÍNÁME ŽIT*. (Práce, Dílo, brož. 150 Kčs.) Přel. P. Denk. — Zdravý a silný národ neklopýtne a neztratí víru ve svou budoucnost ani v okamžicích nejpochemrnějších. To dokazuje mladý sovětský prosaik *Vasilij Grossman* v románu *LID JE NESMRTELNÝ*. Práce, brož. 66 Kčs. Přel. A. Hais. — *Leonid Leonov* v prvních měsících ruského nástupu roku 1944 vytvořil románové dílo *DOBYTÍ VELIKOSUMSKU*. Práce, brožované 60 Kčs. Přel. A. Hais. — *W. Somerset-Mangham* vypráví v románu *NA OSTŘÍ NOŽE* příběh Američana Larroho. Překlad I. Hrůši. Práce, brož. 100 Kčs. — *Upton Sinclair: KONEC SVĚTA*. Práce, II. část, brož. 120 Kčs. Přeložil G. Heyduk a M. Kottova. — Příručka pro literární práci, napsal *Miroslav Lorenc: AUTOR PÍŠE KNIHU*. Práce, brož. 60 Kčs. — Čtení pro oddech je *ROČENKA KVĚTNA*, redigovaná Jaroslavem Příhikem, nakladat. Práce, brož. 35 Kčs. — *Louis Bromfield* vyrovnává se s problémy, které myslícímu Američanu vyvolala druhá světová válka v díle *CO SE STALO S ANNOU BOLTONOVOU*, nakl. Práce, brož. 70 Kčs. Přel. Z. Bohumil. — Sportovní závodník *Otašar Jandera* napsal knížku *SPORT MLADÝCH*, jež zaujme každého. Práce, brož. 100 Kčs.

CO DALA HANÁ ČESKÉMU PÍSEMNICTVÍ.

Svá bibliografická studia a své výzkumy o všech autorech hanáckých a na Hané působivších zhustil do tří hodnotných kapitol prof. Dr. Jan Springer, obíraje se při této zajímavé práci nejen literaturou krásnou, nýbrž i všemi odbory písemnictví naučného a to od nejstarších publikací až do doby přítomné. Jeho soupis uvádí celkem 1282 spisovatelů (295 spisovatelů krásné literatury a 987 spisov. lit. naukové). Jednoilivě části těchto studií, publikované v časopise Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci a v Hanáckém kalendáři na rok 1947, budou doplněny a vydány ve zvláštní publikaci nákladem Národní jednoty v Olomouci. Knížka bude ozdobena přílehlavou ilustrací z tvorby zvěčnělého malíře Hané Frant. *Hoplíčka*. Po této významné práci, která svou hodnotou vzbudí jistě živý zájem na celé Hané i mimo ni, přichází na řadu otázka, zda se najde autor, jenž by se s podobnou píli a odborností věnoval dalšímu výzkumnému úkolu a tematice: *Co dala Haná českému výtvarnému umění*. Stejně hudební svět v hanáckém regionu bude se starati o řádnou odpověď na obdobnou otázku v *české hudbě*. Toť jsou velmi aktuální záležitosti živého a plodného regionalismu, které nezůstanou bez odezvy a ozvěny ani v jiných krajích naší země. R. B.